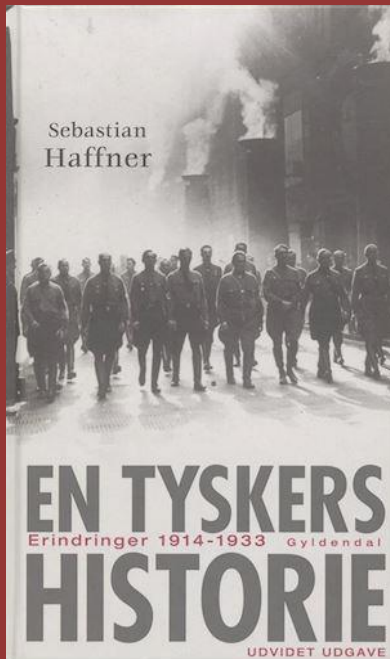

2018 er 80-årsdagen for „Krystalnatten“, som natten til den 10. november 1938 bagatelliserende kaldtes.

Og for 85 år siden brændte bøgerne, den 10. maj 1933 i Berlin, senere også andre steder, den 23. juni i Mainz. Hvad politisk-litterær kabaret i årene med nationalsocialistisk voldsherredømme trods alt kunne være, beskriver Sebastian Haffner i sine posthumt offentliggjorte erindringer: „En tyskers historie“:

Det taler dog også en smule til vores ugunst, at vi med oplevelsen af dødsangst og den sidste udleverethed ikke vidste andet at tage os til end at ignorere det så godt vi formåede, og ikke lade os forstyrre i vores morskab. Jeg tror, et ungt par fra for hundred år siden ville have evnet at få mere ud af det – det være sig så blot en stor elskovsnat, krydret med fare og fortabthed. Det faldt os ikke ind at gøre noget særligt ud af det og så kørte vi til kabareten, fordi ingen hindrede os i det: for det første, fordi vi alligevel ville have gjort det, for det andet for at tænke så lidt som muligt på det ubehagelige. Det ser måske meget koldblodigt og uforfærdet ud, men er dog sandsynligvis alligevel tegn på en vis emotionel svaghed og viser, at vi, om end kun i lidelsen, ikke var på højde med situationen. Det er, hvis man her vil tillade mig denne generalisering, i det hele taget et af de mest uhyggelige træk ved disse nye

tyske tildragelser, at gerningerne ikke har gerningsmænd, lidelserne ikke har martyrer, at alt sker i en slags halv narkose, med en tynd, kummerlig emotionel substans bag ved det objektivt uhyrlige: at der begås mord på baggrund af en drengestregsstemning, at selvnedgørelse og moralsk død tages med i købet som en mindre, forstyrrende episode, og selv den fysiske martyrdød kun omtrent betyder „Det var ærgerligt“. Vi blev i stedet for på denne dag mere end rimeligt belønnet for vores indolens, for tilfældigheder førte os lige hen til Die Katakombe, og dette var den anden bemærkelsesværdige oplevelse denne aften. Vi kom til det eneste offentlige sted i Tyskland, hvor der blev ydet en slags modstand – modig, vittig og elegant. Om formiddagen havde jeg oplevet, hvordan Preußisches Kammergericht med dens 400-års tradition lidet glørværdigt brød sammen foran nazisterne. Om aftenen oplevede jeg, hvordan en håndfuld små berliner kabaretskuespillere uden enhver tradition glørværdigt og med elegance reddede vores ære. Kammergericht var faldet. Die Katakombe stod.

Manden, der her førte sin enhed af skuespillere til sejr – for enhver ståen fast og bevaren holdning i lyset af den mordtruende overmagt er en slags sejr –, var Werner Finck, og denne lille kabaret-konferencier har uden tvivl sin

plads i Det Tredje Rigets historie – en af de få ærespladser, der kan gives her. Han lignede ikke en helt, og når han dog næsten blev en helt, blev han det malgré lui, mod sin vilje. Ingen revolutionær skuespiller, ingen bidende spotter, ingen David med stenslyngen. Hans inderste væsen var harmløshed og elskværdighed. Hans vid var blid, dansende og svævende; hans mest brugte effekt var dobbeltheden og ordspillet, som han efterhånden mestrede virtuost. Han havde opfundet noget, som han kaldte den „gemte pointe“ – og det var godt for ham, at han gemte sine pointer, jo længere, jo bedre. Men sit sindelag gemte han ikke.

Han forblev et harmløshedens og elskværdighedens centrum i et land, hvor netop disse egenskaber stod på udryddelseslisten. Og i denne harmløshed og elskværdighed var der som „gemt pointe“ ægte, ubøjet mod. Han vovede at tale om nazisternes virkelighed – midt i Tyskland. I sine forestillinger forekom koncentrationslejrene, husundersøgelserne, den generelle angst, den genelle løgn; hans forhåelse havde noget usigeligt stille, vemodigt og bedrøvet over sig; og en usædvanlig kraft til at trøste. Denne 31. marts 1933 var hans måske største aften. Teatret var fyldt med mennesker, der stirrede ind i den følgende dag som ind i en åben afgrund. Finck fik dem til at grine, som jeg aldrig har hørt et publikum grine. Det var en patetisk latter, den nyfødt trods' latter, som lod bedøvelse og fortvivlelse bag sig, og faren hjalp med til at give næring til denne latter – var det ikke næsten et under, at SA ikke for længst var her for at anholde hele stedet? Sandsynligvis ville vi denne aften have grinet videre i de grønne politibiler. På en usandsynlig måde var vi hævet over fare og angst.

